

5623590

**VĽAK
SIRÔT**

13.
APRILA
1944

12
3

PAM JENOFF

5623590

Vlak sirôt

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Pam Jenoff

Vlak sirôt – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

Ljndeni

**VĽAK
SIRÔT**

PAM JENOFF

Mojej rodine

Prológ

Paríž

Teraz ma už určite hľadajú.

Zastala som na schodoch múzea, chytila som sa zábradlia, aby som nespadla. V ľavom boku som cítila bolesť ostrú ako nikdy predtým, vlani som mala zlomený bedrový kĺb a poriadne sa to nezahojilo. Za sklenou kupolou Grand Palaisu na avenue Winston Churchill sa ružovela súmračná marcová obloha.

Nakukla som do oblúkovitého vchodu Petit Palaisu. Na mohutných kamenných stĺpoch visel červený transparent vysoký dve poschodia: *Deux cents ans de magie du cirque* – Dvesto rokov cirkusovej mágie. Transparent bol ozdobený obrázkami slonov, tigra a klauna, v mojich spomienkach boli ich farby oveľa jasnejšie.

Mala som niekomu povedať, že odchádzam. No usilovali by sa ma zastaviť. Svoj útek som plánovala celé mesiace predtým, odkedy som sa v *Timesoch* dočítala o nadchádzajúcej vý-

stave, a dobre som ho zosnovala – podplatila som asistentku v domove opatrovateľskej služby, aby urobila fotku, ktorú som potrebovala poslať na pasové oddelenie, v hotovosti som zaplatila letenku. Takmer ma prichytili, keď taxík, ktorý som si privolala, zastal pred domovom v tme pred úsvitom a hlasno zatrúbil. No recepčný sa nezobudil.

Pozbierala som všetky sily a znova som začala stúpať hore, schod za schodom. V hale sa už rozbehla vernisáž a pod nádherne vymalovaným stropom chodili muži v smokingoch a ženy vo večerných róbach. Rozhovory vo francúzštine okolo mňa bublali ako dávno zabudnutý parfum, ktorý som zúfalo vdychovala. Známe slová sa mi vracali najprv ako potôčik, potom ako rieka, hoci som ich nepočula pol storočia.

Nepristavila som sa na recepcii, aby som sa ohlásila, nečakali ma. Vyhýbala som sa chuťovkám a šampanskému, ktoré ponúkali čašníci, a kráčala som po mozaikovej dlážke, popri nástenných malbách k cirkusovej výstave, ktorej vstup označovala menšia verzia vonkajšieho transparentu. Zväčšené fotografie viseli zo stropu na tenulinkých drôtoch, ktoré nebolo vidieť, zábery hltáča mečov, tancujúcich koní a ďalších klaunov. Pod každou fotografiou je cedulka a mená sa mi vracajú ako pieseň: Lorch, D'Augny, Neuhoff – veľké európske cirkusové dynastie zničené vojnou a časom. Pri poslednom mene ma začali páliť oči.

Pod fotografiami visel veľký, ošúchaný plagát ženy držiacej sa rukami hodvábných lán, jednu nohu mala vystretú za sebou pri arabeske. Tú mladú tvár a telo som ledva spoznala. V duchu som počula plechové tóny kolotočovej melódie, znelo to slabo ako hudba z hracej skrinky. Cítila som spaľujúcu horúčosť svetiel, od tej horúčnosti mi takmer zliezla koža.

Nad výstavou visela lietajúca hrazda, akoby zastala v letku. Ešte aj teraz moje takmer deväťdesiatročné nohy túžili vyliezť tam nahor.

Nemala som však čas na spomienky. Cesta sem mi trvala dlhšie, než som si myslela, tak ako všetko v týchto dňoch, a nemala som ani minútu nazvyš. Preglgla som hrču v hrdle a pretláčala som sa popri kostýmoch a ozdobných pokrývkach hlavy, artefaktoch stratenej civilizácie. Napokon som sa dostala k železničnému vozňu. Niekoľko bočných panelov odstránili, takže bolo vidieť malé, uzavreté priestory vnútri. Prekvapilo ma, aké je to tam tesné, ani nie polovica mojej izby, o ktorú sa delím so spolubývajúcou v domove opatrovateľskej služby. Pamätala som si to oveľa väčšie. Skutočne sme tam žili nekonečné mesiace? Dotkla som sa hnjúceho dreva. Hoci len čo som videla v novinách fotku, vedela som, že vozeň bude taký, ako predtým. No v kútiku srdca akoby som sa tomu bála veriť.

Za mnou bolo počuť čoraz silnejšie hlasy. Rýchlo som sa obzrela ponad plece. Recepčia sa končila a účastníci sa presúvali k výstave. O pár minút bude neskoro.

Znova som sa obzrela, potom som sa prikrčila a preliezla popod povraz ohradzujúci miesto. Skry sa, hovoril mi hlas, dávno pochovaný inštinkt sa opäť ozval. Namiesto toho som prebehla rukou po spodku vozňa. Schránka bola tam, ako som si pamätala. Dvierka držia, ale keď trochu zatlačím... Otvoria sa a predstavujem si príval vzrušenia, keď mladé dievča hľadalo načmárané pozvanie na tajné stretnutie.

No keď som siahla dnu, prstami som nahmatala studený tmavý priestor. Schránka je prázdna a sen o tom, že bude obsahovať odpovede, sa vyparí ako chladná hmľa.

1

Noa

Nemecko 1944

Tie zvuky zneli ticho ako bzučanie včiel, ktoré kedysi naháňali otca po farme a potom musel byť celý týždeň zabalený v obväzoch.

Odložila som kefu, ktorou som drhla kedysi elegantnú mramorovú dlážku, teraz popukanú od podpätok čižiem, celú zablatenú a zaprášenú. To blato a prach nikdy nezmiznú. Načúvala som, odkiaľ idú tie zvuky, a prešla som stanicou popod tabuľu oznamujúcu čiernym písmom: Bahnhof Bensheim. Veľké meno pre nič viac než čakáreň s dvoma záchodmi, pokladnicou a bufetom, ktorý je otvorený len vtedy, keď je trochu mäsa a nie je zlé počasie. Zohla som sa po mincu zakotúľanú pod lavičkou a strčila som si ju do vrecka. Ohromilo ma, čo všetko ľudia zabúdajú alebo nechávajú bez povšimnutia.

Vonku sa mi v nočnom februárovom vzduchu parilo od úst. Obloha bola ako slonovinovo-sivá koláž, hrozilo, že bude

znova snežiť. Stanica bola učupená v údolí a z troch strán obkolesená zelenými kopcami porastenými borovicami. Špicaté ihličie vykúkalo spod zasnežených konárov. Vo vzduchu sa vznášala vôňa ohňa. Pred vojnou bol Bensheim iba malou zastávkou, ktorou prechádzala väčšina cestujúcich bez povšimnutia. No zdalo sa, že Nemci využijú všetko, a tak tam v noci odstavujú vlaky a vypínajú motory áut.

Bola som tu takmer štyri mesiace. V jeseni to nebolo také zlé a bola som rada, že som našla útočisko, keď ma poslali z domu s jedlom na dva dni, možno na tri, ak si ho budem šetriť. Dievčenský domov, kde som žila, odkedy moji rodičia zistili, že čakám dieťa, a vykopli ma z domu, sa nachádzal ďaleko a mohli ma vyložiť v Mainzi alebo najbližšom meste. No oni jednoducho otvorili dvere a poslali ma preč peši. Zamierila som na železničnú stanicu, až neskôr som si uvedomila, že nemám kam ísť. Od odchodu som neraz premýšľala, že sa vrátim domov a poprosím o odpustenie. Niežeby som bola priveľmi hrdá. Padla by som na kolená, keby som si myslela, že mi to pomôže. No z otcovho zúrivého pohľadu v ten deň, keď ma vyhodil z domu, som videla, že si zatvoril srdce. A dva razy by som odmietnutie nezniesla.

No mala som šťastie a na stanici potrebovali upratovačku. Vykukla som poza budovu stanice k malej komôrke, kde som spávala na matraci na dlážke. Mala som na sebe tie isté materské šaty, ktoré som mala v ten deň, keď som odišla z domu, ibaže teraz vpredu ochabnuto viseli. Samozrejme, nebude to tak vždy. Nájdem si poriadne zamestnanie, kde mi budú platiť viac, než mi stačí na plesnivý chlieb, a poriadny domov.

V okne na stanici som videla svoj odraz. Zapadáam sem, špinavé blond vlasy mi letné slnko vždy vytáha dobiela, oči

svetlomodré. Kedysi ma môj jednoduchý výzor zlostil, tu je výhodou. Druhí dvaja zamestnanci stanice, pokladníčka a muž z bufetu, každý večer odchádzajú domov, veľmi sa so mnou nerozprávajú. Cestujúci prechádzajú stanicou s čerstvým vydaním *Der Stürmer* pod pazuchou, odhadzujú cigaretové ohorky na dlážku a prišliapnu ich, je im jedno, kto som a odkiaľ som. Hoci sa cítim osamelo, potrebujem, aby to tak zostalo. Nemôžem odpovedať na otázky o svojej minulosti.

Nie, nevšímajú si ma. No ja ich vídam – vojakov na dovolenke a matky a manželky, ktoré sa každý deň s nádejou obzerajú po nástupišti, či nevidia syna alebo manžela, potom sa poberú domov samy. Vždy rozoznáte tých, čo sa pokúšajú utiecť. Usilujú sa vyzerat' normálne, akoby šli len na dovolenku, ale oblečenie majú na prasknutie od vrstiev natlačených pod ním a tašky také napratané, až hrozí, že sa každú chvíľu rozletia. Nehľadia vám do očí, len súria deti a v bledých tvárach sa im zračí napätie.

Bzučanie počuť hlasnejšie a prenikavejšie. Vychádza z vlaku, ktorý som predtým počula škrípať a teraz stojí odstavený na vedľajšej koľaji. Vykročila som k nemu okolo takmer prázdnych kontajnerov s uhlím, ich obsah už dávno odviezli vojskám bojujúcim na východe. Možno niekto nechal zapnutý motor alebo inú mašineriu. Nechcem, aby ma obvinili, že som ho nechala zapnutý ja, nechcem stratiť zamestnanie. Hoci moja situácia bola zlá, vedela som, že môže byť ešte horšia – a mám šťastie, že som tu.

Šťastie. Prvý raz som to počula z úst staršej Nemky, ktorá sa so mnou podelila o haringa cestou autobusom do Den Hague, keď som odišla od rodičov. „Ste dokonalá Árijka,“ pove-

dala mi s ústami plnými ryby, keď sme chodili po krivolakých okľukách a cestách s krátermi.

Myslela som si, že žartuje – mala som špinavé blond vlasy a nos ako pahýľ. Telo som mala silné, vyšportované, kým sa nezačalo zaobľovať. Vždy som sa pokladala za bezvýraznú, kým mi tá žena večer nezašepkala do ucha tie slová. A teraz mi povedala, že vyzerám ako treba. Zdôverila som sa tej žene, že som tehotná a vyhodili ma z domu. Poradila mi, aby som šla do Wiesbadenu, a napísala na papier, že nosím pod srdcom dieťa ríše. Vzala som papier a vybrala som sa na cestu. Ani mi na um nezišlo, že je nebezpečné ísť do Nemecka alebo že by som to mala odmietnuť. Niektí chce deti, ako je moje. Moji rodičia by radšej zomreli, než prijali pomoc od Nemcov, ale tá žena vravela, že mi poskytnú strechu nad hlavou. To nemôže byť až také zlé. Nemala som kam inam ísť.

Máte šťastie, povedali mi, keď som prišla do dievčenského domova. Hoci som bola Holandanka, považovali ma za Árijku a moje dieťa – *uneheliches Kind*, čiže nemanželské dieťa – môžu prijať do programu Lebensborn a môže ho vychovať dobrá nemecká rodina. Strávila som tam takmer pol roka, čítala som a pomáhala s domácimi prácami, kým som nemala priveľké brucho. Hoci to zariadenie nebolo nič nóbl, bolo moderné a čisté a slúžilo ako pôrodnica, kde sa mali rodiť zdravé deti pre ríšu. Spoznala som sa tam s robustným dievčaťom menom Eva, ktoré bolo o pár mesiacov popredu oproti mne. Raz v noci sa zobudila v mláke krvi, vzali ju do nemocnice a viac som ju nevidela. Odvtedy som sa utiahla, stránila som sa spoločnosti. Žiadna z nás tam nezostane dlho.

Môj čas nadišiel v jedno chladné októbrové ráno, keď som vstala od raňajok a odtiekla mi plodová voda. Ďalších osem-

nást' hodin som prežila v hrozných bolestiach, počula som len prísne príkazy, nič povzbudivé či utešujúce. Napokon dieťa prišlo na svet s krikom a celé telo sa mi otriaslo prázdnotou ako vypínajúci sa prístroj. Na tvári pôrodnej asistentky sa mihol zvláštny výraz.

„Čo je?“ chcela som vedieť. Dieťa som nemala vidieť, ale usilovala som sa potlačiť bolesti a posadiť sa. „Čo sa stalo?“

„Všetko je v poriadku,“ uistil ma doktor. „Dieťa je zdravé.“ No hlas mal znepokojený, tvár zamračenú, na nose okuliare s hrubými sklami. Predklonila som sa a videla som, ako na mňa prenikavo hľadia uhľovočierne oči.

Tie oči neboli árijské.

Vtedy som pochopila doktorovo znepokojenie. Dieťa vôbec nevyzeralo ako čistá rasa. Nejaký skrytý gén, či už z mojej strany, alebo zo strany Nemca, sa postaral o to, že malo tmavé oči a olivovú pokožku. Neprijmú ho do programu Lebensborn.

Moje dieťa kričalo prenikavým, vysokým hláskom, akoby počulo svoj osud a protestovalo. Napriek bolestiam som sa za ním načiahla. „Chcem ho podržať.“

Doktor a pôrodná asistentka, ktorá zapisovala detaily pôrodu do nejakého formulára, sa na seba znepokojene pozreli. „To nie je dovolené. Program Lebensborn to nedovoľuje.“

S námahou som sa posadila. „Tak si ho teda vezmem a odídem.“ Len som blafovala, nemala som kam ísť. Keď som prišla do dievčenského domova, písomne som sa zaviazala, že sa vzdávam svojho práva na dieťa výmenou za možnosť zostať v domove. V pôrodnici boli stráže, ledva by som prešla pár krokov. „Prosím vás, dajte mi ho na malú chvíľu.“

„Nein.“ Pôrodná asistentka dôrazne pokrútila hlavou, ale keď som ďalej prosila, vyšla z pôrodnej sály.

Len čo bola z dohľadu, čosi v mojom hlase donútilo doktora, aby poľavil. „Len na chvíľu,“ neochotne mi podal dieťa. Hľadela som na červenú tváričku, vdýchla som nádhernú vôňu jeho hlávky, trochu špicatej po dlhých hodinách pôrodu, a zahľadela som sa mu do očí. Krásnych očí. Ako môžu o čomsi takomto dokonalom tvrdiť, že nie je ideál?

Chlapček bol môj. Zaplavil ma príval lásky. Nechcela som toto dieťa, no v tej chvíli ľútosť nahradila túžba. Zmocnila sa ma panika a úľava. Teraz ho určite nebudú chcieť. Musím si ho vziať domov, lebo nemám inú možnosť. Nechám si ho, nájdem spôsob...

Vtedy sa vrátila pôrodná asistentka a rýchlo mi vytrhla dieťa z rúk.

„Nie, počkajte,“ bránila som sa. Keď som sa pokúšala vziať jej dieťa, pichlo ma do ramena čosi ostré. Hlava sa mi zakrútila. Ruky ma tlačili na lôžko. Upadla som do mrákot a v duchu som videla tie čierne oči.

Zobudila som sa sama v tej chladnej, sterilnej pôrodnej sále, bez dieťaťa, bez manžela, bez matky či pôrodnej asistentky, bola som prázdna nádoba, ktorú nik nechce. Neskôr mi povedali, že odišiel do dobrého domova. Nemohla som si byť istá, či hovoria pravdu.

Preglglá som, hrdlo som mala vyschnuté a usilovala som sa zatlačiť tú spomienku do úzadia. Potom som vyšla zo stanice do mrazivého vzduchu, potešilo ma, že nikde na dohľad som nevidela *Schutzpolizei des Reiches*, štátnu políciu, ktorá hliadkovala na stanici. Pravdepodobne bojujú s chladom vo svojom nákladiaku s ploskačkou v ruke. Prebehla som vlak pohľadom, pokúšala som sa vypátrať, odkiaľ sa ozýva to bzučanie. Vychádzalo z posledného vozňa pri služobnom

vozni – neďaleko rušňa. Nie, ten zvuk vydáva čosi vo vlaku. Čosi živé.

Zastala som. Dala som si záležať, aby som sa nikdy nepriblížila k vlakom, a odvracala som pohľad, keď prechádzali okolo, pretože dopravovali židov.

Ešte som bývala doma v rodnej dedine, keď som prvý raz videla na námestí biednu skupinku mužov, žien a detí. S plačom som bežala za otcom. Bol vlastenec a zastával sa všetkého – prečo nie tohto? „Je to hrozné,“ pripustil. Šedivejúcu briadku mal žltú od dymu z fajky. Utrel mi slzy z tváre a nejasne mi vysvetlil, že všetko sa dá nejakým spôsobom vyriešiť. No jeho slová nezabránili tomu, aby moju spolužiačku Steffi Kleinovú odvedli spolu s mladším bratom a rodičmi na stanicu v tých istých šatách, v ktorých bola mesiac predtým na mojej narodeninovej oslave.

Ten zvuk znel čoraz silnejšie, teraz to už bol nárek, akoby v krovinách kvíliło zranené zviera. Poobzerala som sa po prázdnom nástupišti a vykukla som spoza rohu stanice. Počujú ten zvuk aj policajti? Neisto som postávala na kraji nástupišťa, hľadela som na holé koľajnice, ktoré ma delili od toho uzavretého nákladného vozňa. Mala by som jednoducho odísť. Sklop oči, tú lekciu som sa naučila počas vojnových rokov. Nikdy z toho nevzide nič dobré, ak sa človek stará o záležitosti iných. Ak ma pristihnú, že strkám nos do miest na stanici, kam by som nemala, prepustia ma, nebudem mať kde žiť a možno ma aj zatknú. No ja som nikdy nevedela odolať, vždy som sa starala do záležitostí iných. Si hrozne zvedavá, hovorievala mi mama, keď som bola malá. Vždy som chcela všetko vedieť. Vykročila som dopredu, nedokázala som si nevšímať zvuky, ktoré teraz, keď som bola bližšie, zneli ako plač.

Alebo drobnú nohu, ktorú bolo vidieť cez pootvorené dvere vozňa.

Otvorila som dvere dokorán a zvolala som: „Ach!“ Môj hlas sa nebezpečne niesol tmou, ľahko ma mohli odhaliť. Boli tam malé deti, tých drobných telíčok bolo tak veľa, že sa nedali zrátať, ležali na dlážke pokrytej slamou tesne pri sebe, jedno na druhom. Väčšina z nich sa nehýbala a nevedela som rozoznať, či sú mŕtve, alebo spia. Nehybným vzduchom sa niesol krik a stony ako bľačanie jahniat.

Chytila som sa boku vozňa a usilovala som sa dýchať cez hradbu moču, výkalov a vývratkov, ktorá ma ovalila. Odkedy som sem prišla, bola som otupená a všetko mi pripadalo ako zlý sen alebo film, ktorý nemôže byť skutočný. Toto však bolo čosi iné. Tolko osamelých malých detí vytrhnutých z náručia matiek. Skrúcalo mi žalúdok.

Bezmocne som stála pri vozni, stuhnutá od hrôzy. Odkiaľ sú všetky tieto deti? Zrejme len teraz prišli, určite by dlho nevydržali v tom mraze.

Celé mesiace som vídala vlaky smerujúce na východ, tam, kde mal byť dobytok a vrecia s obilím, boli ľudia. Hoci taký transport sa mi zdal hrozný, hovorila som si, že ich vezú do nejakého tábora alebo dediny, aby boli všetci na jednom mieste. Nejasne som si predstavovala, že tam budú zruby alebo stany ako v prímorskom tábore v našej dedine v Holandsku, ktoré slúžia tým, čo si nemôžu dovoliť skutočnú dovolenku alebo dávajú prednosť jednoduchšiemu ubytovaniu. Presídľovanie. No pri pohľade na tieto mŕtve a zomierajúce deti som pochopila to klamstvo.

Obzrela som sa ponad plece. Vlaky s ľuďmi boli vždy strážené, ale tu nevidieť nikoho – pretože nemluvňatá nemôžu utiecť.

Najbližšie ku mne ležalo dieťa so sivou pokožkou a s modrými perami. Pokúsila som sa oprášiť mu z mihalníc jemnú vrstvu námrazy, ale dieťa už bolo mŕtve. Odtiahla som ruku a prebehla pohľadom po ostatných. Väčšina detí bola nahá alebo zabalená v tenkej látke, nič ich nechránilo pred krutou zimou. No v strede vozňa meravo trčali do vzduchu dve dokonalé ružové papučky, inak bolo dieťa nahé. Nieкто si dal záležať a uplietol papučky očko za očkom. Z hrdla sa mi vydral vzlyk.

Spomedzi detí vykukla hlavička. Srdiečkovú tvár pokrývala slama a výkaly. Dieťa sa netvárilo nešťastne, na tvári sa mu zračil zmätený výraz, akoby hovorilo: „Čo tu robím?“ Zdalo sa mi povedomé: uhl'ovočierne oči, ktoré prenikali do mojich očí ako v ten deň, keď som porodila. Srdce mi prekyovalo citmi.

Zrazu dieťaťko zvrástilo tvár a rozplakalo sa. Načiahla som sa ponad ostatné deti, prv než ma nieкто začuje. Nedosiahla som naň a dieťa zakvíliło hlasnejšie. Pokúsila som sa vstúpiť do vozňa, ale deti ležali veľmi nahusto, bála som sa, že na niektoré stúpim. Zúfalo som sa znova načiahla, zdvihla som plačúce dieťa a chcela som ho utíšiť. Keď som ho vzala z vozňa, pokožku malo vyslovene ľadovú. Bolo nahé, na sebe malo len špinavú plienku.

Dieťa v mojich rukách, druhé dieťa, ktoré som v živote držala, sa mi v náručí utíšilo. Je možné, že je to moje dieťa, ktoré mi poslal do cesty osud alebo náhoda? Dieťaťko zatvorilo oči a hlavička mu padla dopredu.

Nevedela som, či zaspalo, alebo zomrelo. Vykročila som s dieťaťkom v rukách od vlaku. Ja som ich jediná nádej. Mala by som ich vziať viac.

No dieťaťko, ktoré som držala, sa znova rozplakalo, jeho prenikavý plač pretínal ticho. Zakryla som mu ústa a rozbehla som sa na stanicu.

Zamierila som do komôrky, v ktorej spávam. Zastala som vo dverách a zúfalo som sa obzerala. Nemala som nič. A tak som vošla do ženského záchoda, po smrade vo vozni sa mi zdalo, že to tam až tak nepáchne. Pustila som vodu do umývadla a umyla som špinu z detskej tváričky handrou, ktorú som používala na upratovanie. Dieťaťko už bolo trochu teplejšie, ale dva prsty na nohách malo modré a rozmýšľala som, či o ne nepríde. Odkiaľ sa sem dostalo?

Rozbalila som špinavú plienku. Bol to chlapec, tak ako moje dieťa. Keď som sa prizrela bližšie, videla som, že jeho drobný penis vyzerá inak než penisy nemeckých chlapcov alebo penis spolužiaka, ktorý mi ho ukázal, keď som mala sedem rokov. Je obrezaný. Raz mi Steffi povedala to slovo, keď mi vysvetľovala, čo urobili jej mladšiemu bratovi. To dieťa bolo židovské. Nebolo to moje dieťa.

Keď som si uvedomila realitu, zaspätkovala som. Nemôžem si nechať židovské dieťa, nijaké dieťa, keď som sama a dvanásť hodín denne upratujem stanicu. Čo mi to zišlo na um?

Dieťaťko sa začalo kotúľať z police pri umývadle, kam som ho položila. Skočila som k nemu a zachytila som ho, prv než by spadlo na tvrdú dlažbu. Nemala som skúsenosti s malými deťmi a teraz som ho držala kus od seba ako nebezpečné zviera. No dieťaťko sa pritúlilo ku mne, zložilo si hlavku pri mojom krku. Nešikovne som z inej handry vyrobila plienku, potom som vyniesla dieťa zo záchoda a zo stanice a vracala som sa k vozňu. Musím ho vrátiť do vlaku, akoby sa nič nebolo stalo.

Na konci nástupištá som zmeravela. Popri koľajniciach teraz kráčal strážca a blokoval mi cestu k vlaku. Zúfalo som sa obzerala na všetky strany. Pri stanici stál mliekarenský voz, vzadu boli dovysoka naložené veľké kanvy. Impulzívne som vykročila k nemu. Strčila som dieťa do prázdnej kanvy a radšej som nemyslela na to, ako ho studený kov musí mrziť na holom telíčku. Chlapček ani nepípol, len na mňa bezmocne hľadel.

Keď sa dvere na nákladiaku zabuchli, skryla som sa za la-
vičku. O chvíľu auto odíde a dieťaťko vezme so sebou.

A nikto sa nedozvie, čo som urobila.

2

Astrid

Nemecko, 1942 – o štrnásť mesiacov skôr

Stojím na kraji našich vyschnutých pozemkov, ktoré kedysi boli naším zimoviskom. Hoci tu sa nebojovalo, údolie vyzerá ako bojisko, všade plno dolámaných vozov a šrotu. Cez okenné rámy opustených zrubov prefukuje studený vietor a rozvieva dotrhané látkové závesy. Vyletia nahor, potom zas splásnú. Väčšina okien je rozbitá a radšej nemyslím na to, či sa to stalo časom, alebo ich niekto rozbil pri boji, či v záchrate zúrivosti. Vrzgajúce dvere sú otvorené a náš majetok v dezolátnom stave, čo by sa nebolo stalo, keby tu bola mama a postarala sa oň. Vo vzduchu sa vznášala vôňa dymu, akoby tu niekto nedávno páľil raždie. V diaľke na protest zakrákala vrana.

Pritiahla som si kabát tesnejšie k telu, vykročila som preč od tých trosiek a zamierila k vile, ktorá bola kedysi mojím domovom. Pozemok vyzeral presne tak, ako keď som bola dievča, pred vchodom sa týčil kopec, čo malo vždy za násle-

dok, že keď nastali jarné dažde, voda sa nám valila do haly. Zato záhrada, kde mama s takou láskou pestovala každú jar hortenzie, vyschla a zostala z nej len suchá zem. Videla som, ako moji bratia zápasili na prednom dvore, prv než ich vyhrešili, že by mali trénovať, plytvali energiou a riskovali zranenie, ktoré by mohlo ohroziť predstavenie. Ako deti sme v lete rady spávali na dvore pod holým nebom s prepletenými prstami, nad nami baldachýn hviezd.

Zastala som. Nad dverami visela veľká červená vlajka s čiernym hákovým krížom. Do domu, ktorý kedysi patrilo nám, sa teraz nastáhoval bezpochyby vysoký dôstojník SS. Zataľa som päste, bolo mi zle pri pomyslení, že používajú našu postelnú bielizeň, obrusy a riad, špinia čižmami maminu krásnu sedačku a koberce. Potom som odvrátila pohľad. Nesmútila som za hmotnými statkami.

Pozerala som do okien vily a márne som hľadala známu tvár. Odkedy sa mi posledný list vrátil nedoručený, vedela som, že moja rodina tu už nebýva. No aj tak som prišla, v kútiku duše som si predstavovala, že život sa nezmenil, alebo možno nájdem stopu, ktorá mi prezradí, kam odišli. Cez spustošené pozemky však iba fučí vietor. Nič tu nezostalo.

Uvedomila som si, že by som tam nemala byť ani ja. Smútok rýchlo vystriedala úzkosť. Nemôžem si dovoliť postávať tu a riskovať, že ma zazrie človek, ktorý tu teraz žije, že budem čeliť otázkam, kto som a prečo som tu. Pohľadom som zablúdila ku kopcu na susednom pozemku, kde má zimovisko cirkus Neuhoﬀ. Dve mohutné vily s bridlicovými strechami strážia Rheinhessenské údolie medzi nimi.

Keď som sa blížila vlakom k domu, pred Darmstadtom som si všimla plagát propagujúci cirkus Neuhoﬀ. Najprv ma

to znechutilo. Klemt a Neuhoff boli konkurenčné cirkusy a celé roky sme spolu súperili, usilovali sme sa prekonať jeden druhého. No cirkus, aj keď nefunkčný, bol stále rodina. Naše dva cirkusy vyrástli vedľa seba ako súrodenci v oddelených izbách. Rivalmi sme boli na cestách, ale mimo sezóny sme my deti chodili spolu do školy a hrali sa, sánkovali sa dolu kopcom a niekedy sme sa spolu aj najedli. Keď mal raz herr Neuhoff problémy s chrbtom a nemohol vystupovať ako princípál, poslali sme môjho brata Julesa, aby im pomohol pri uvádzaní.

Herr Neuhoffa som však nevidela celé roky. A on nie je žid, takže všetko sa zmenilo. Jeho cirkus prekvitá, náš cirkus skončil. Nie, od herr Neuhoffa nemôžem očakávať pomoc, ale možno vie, čo sa stalo s mojou rodinou.

Keď som prišla na majetok Neuhoffovcov, otvorila mi dvere slúžka, ktorú som nepoznala. „*Guten Abend*,“ povedala som. „*Ist Herr Neuhoff hier?*“ Zmocnili sa ma rozpaky, hanbila som sa, že som prišla na ich prah neohlásená ako nejaká žobráčka. „Som Ingrid Klemtová.“ Predstavila som sa menom, ktoré som mala zaslobodna. Na tvári tej ženy som videla, že vie, kto som, hoci som si nebola istá, či pozná meno cirkusu, alebo čosi iné. Keď som pred rokmi odišla, môj odchod bol pozoruhodný a šepkalo sa o tom široko-ďaleko.

Dievča väčšinou neodíde z domu, aby sa vydalo za nemeckého dôstojníka, ako som to urobila ja – najmä keď je to židovské dievča.

Erich prišiel do cirkusu prvý raz na jar roku 1934. Všimla som si ho spoza opony – to, že nemôžeme vidieť divákov pre svetlá, je len mýtus –, nielen preto, lebo bol v uniforme, ale aj preto, že sedel sám, bez manželky a detí. Nebola som mladé

dievča, ktoré sa dá ľahko nalákať, mala som takmer dvadsaťde-
vät' rokov. Vzhľadom na to, že som mala povinnosti v cirkuse
a boli sme stále na cestách, predpokladala som, že manželstvo
ma už obišlo. Erich bol neuveriteľne krásny, mal výraznú sán-
ku a na brade jamku, hranaté črty mu zjemňovali najbela-
sejšie oči, aké som kedy videla. Prišiel aj druhý večer a pred
dverami mojej šatne sa zjavili ružové ruže. Dvoril mi celú jar
a každý týždeň cestoval až z Berlína do ďalekých miest, kde
sme vystupovali, aby so mnou strávil pár chvíľ medzi pred-
staveniami a v nedeľu.

Mali sme už vtedy vedieť, že náš vzťah je odsúdený na zá-
nik. Hoci Hitler sa dostal k moci len pred rokom, ríša už dala
jasne najavo nenávisť k židom. No Erichovi sa zračila v očiach
vášeň a sila, takže všetko okolo nás akoby prestalo existovať.
Keď ma požiadal o ruku, bez váhania som prijala. Nevideli
sme problémy, ktoré sa pred nami vynímali a svedčili o tom,
že naša spoločná budúcnosť je odsúdená na zánik – jednodu-
cho sme odvrátili pohľad.

Otec mi nebránil odísť s Erichom. Čakala som, že mi bude
vyčítat', že sa vydám za nežida, ale keď som mu to oznámila,
len sa smutne usmial. „Vždy som si myslel, že prevezmeš cir-
kus po mne,“ vzdychol a díval sa na mňa cez okuliare smut-
nými čokoládovohnedými očami, rovnakými, ako som mala
ja. Prekvapilo ma to. Mala som troch starších bratov, štyroch,
ak rátam aj Isadora, ktorý padol pri Verdune. Nemala som dô-
vod, aby som si myslela, že papa chce cirkus prenechať v mo-
jich rukách. „Najmä keď Jules odchádza so svojím predsta-
vením do Nice a dvojčatá...“ Papa ľútostivo pokrútil hlavou.
Mathias a Markus boli silní a pôvabne predvádzali akroba-
tické kúsky, nad ktorými obecenstvo híkalo. No bola to len

fyzická sila. „To ty máš dobrú hlavu na podnikanie, *liebchen*, ty máš šoumenský talent. No nemienim ťa tu držať ako zvieru v klietke.“

Nevedela som, že ma takto vníma. A ja ho opúšťam. Mohla som si to rozmyslieť a zostať. No lákal ma Erich a život, po akom som vždy túžila. A tak som sa vydala na cestu do Berlína a otec mi dal svoje požehnanie.

Keby som nebola odišla, moja rodina by možno ešte vždy žila tu.

Slúžka ma zaviedla do obývačky, a hoci izba bola ešte vždy pôsobivá, bolo vidieť stopy času. Koberce boli miestami predraté a v sekretári boli prázdne miesta, akoby väčšie kúsky niekto vzal alebo predal. Stuchnutý cigarový pach sa miešal s vôňou citrónového leštidla. Vykukla som cez okno, usilovala som sa cez hmlu nad údolím vidieť náš pozemok. Premýšľala som, kto teraz žije v našej vile a čo vidí, keď sa pozerá na opustené zimovisko.

Po našej svadbe, malom obrade, ktorý viedol zmierovací sudca, som sa nastahovala do Erichovho priestranného bytu s výhľadom na Tiergarten. Celé dni som chodila po obchodoch na Bergmannstrasse a kupovala som pestrofarebné obrazy, koberčeky a vyšívané hodvábné vankúše, drobnosti, vďaka ktorým bude jeho kedysi strohý byt naším útulným domovom. Naším najväčším problémom vtedy bolo, do ktorej kaviarne zjídeme v nedeľu na obed.

Keď vypukla vojna, žila som v Berlíne už päť rokov. Ericha povýšili, nevedela som presne, čo robí, ale malo to do činenia s muníciou, a domov chodil neskôr než predtým. Vracal sa buď zachmúrený a náladový, alebo celý vzrušený, hoci mi nemohol povedať, o čo ide. „Všetko bude iné, keď ríša vyhrá,

ver mi.“ No nebolo to iné. Mne sa páčil náš život predtým. Čo bolo zlé na starých tradíciách?

Nič už nebolo tak ako kedysi, rýchlo sa to zhoršovalo. V rozhlase hovorili a v novinách písali o židoch hrozné veci. Výklady na židovských obchodoch rozbíjali a dvere pomalovali. „Moja rodina...“ nadhodila som raz pri obede v našom berlínskom byte po tom, čo som videla rozbitý výklad na mäsiarstve na Oranienburger Strasse. Bola som manželkou nemeckého dôstojníka, nič mi nehrozilo. Ale čo moja rodina doma?

„Nič sa im nestane, Inna,“ utešoval ma Erich a masíroval mi plecia.

„Ak sa to deje tu,“ presviedčala som ho, „v Darmstadte to nemôže byť lepšie.“

Objal ma. „Psst, toto sú len občasné prejavy vandalizmu, len sa pozri okolo seba, všetko je v poriadku.“ V byte sa vznášala vôňa kávy. Na stole stál krčah s čerstvo vytlačeným pomarančovým džúsom. Inde to iste nie je oveľa horšie. Zložila som si hlavu na Erichovo široké plece, vdýchla som jeho známou vôňu. „Rodinný cirkus Klemt je známy na celom svete,“ uistoval ma. Mal pravdu. Náš rodinný cirkus budovali celé generácie predkov, zrodil sa z dávnych konských prehládok v Prusku – môj pra-pra-prastarý otec vraj nechal vo Viedni lipicany a tak založil náš prvý cirkus. Po ňom nasledovala ďalšia a ďalšia generácia a venovala sa zvláštnemu rodinnému podnikaniu.

„Preto som sa v ten deň zastavil cestou z Mníchova na vašom predstavení a uvidel som ťa...“ Posadil si ma do lona.

Zdvihla som ruku, aby som ho zastavila. Normálne som mala rada, keď spomínal, ako sme sa zoznámili, ale teraz som

bola priveľmi ustarostená, aby som ho počúvala. „Mala by som za nimi zájsť.“

„Ako ich chceš nájsť, keď sú na turné?“ v hlase mu znela netrpezlivosť. Mal pravdu, uprostred leta mohli byť kdekkoľvek v Nemecku alebo vo Francúzsku. „A ako im chceš pomôcť? Nie, oni by určite chceli, aby si zostala tu v bezpečí. So mnou.“ Pritisol si nos na moju tvár.

Samozrejme, má pravdu, hovorila som si, učičíkaná jeho perami na mojom krku. No napriek tomu som mala obavy. Potom mi jedného dňa prišiel list. „Najdrahšia Ingrid, rozpustili sme cirkus...“ Otec písal vecne, neprosil o pomoc, hoci som si vedela predstaviť jeho bolesť, keď zrušil rodinný podnik, ktorý prekvalifikoval vyše sto rokov. V liste som sa nedočítala, čo teraz urobia a či odídu, a rozmyšľala som, či o tom nepísal úmyselne.

Okamžite som odpísala a prosila ho, aby mi prezradil, aké majú plány a či nepotrebuje peniaze. Bola by som priviedla do Berlína hoci aj celú našu rodinu a ubytovala ich v našom byte, ale tak by som ich priviedla iba bližšie k nebezpečenstvu. V každom prípade môj úmysel bol diskutabilný. To bolo pred pol rokom a od nich ani slovo. Kam odišli?

„Ingrid!“ zaburácal herr Neuhoff, keď vkročil do obývačky. Ak ho prekvapilo, že ma vidí, nedal to najavo. Herr Neuhoff nebol taký starý ako môj otec a v spomienkach z detstva som ho mala zafixovaného ako očarujúceho, prítťažlivého, aj keď trochu robustného muža s tmavými vlasmi a fúzmi. Bol však nižší, než som si pamätala, mal guľaté brucho a sivé vlasy. Vstala som a vykročila som k nemu. Keď som mu zbadala na fazónke malý hákový kríž, zastala som. Urobila som chybu, že som sem prišla. „To len naoko,“ vysvetlil náhlivo.

„Áno, samozrejme.“ Nebola som si však istá, či mu môžem veriť. Tváril sa, akoby sa skutočne potešil, že ma vidí. Rozhodla som sa riskovať.

Ukázal na stoličku s čipkovou dečkou a ja som si sadla. Bola som nesvoja. „Koňak?“ ponúkol mi.

Zaváhala som. „To by bolo milé.“ Zazvonil a tá istá slúžka, ktorá mi otvorila dvere, priniesla podnos – kedysi mali veľa sluhov, teraz len jednu. Cirkus Neuhoff takisto poznačila vojna. Predstierala som, že som si odpila z pohára, ktorý mi slúžka ponúkla. Nechcela som byť nezdvorilá, ale chcela som si zachovať jasnú hlavu, aby som sa vedela rozhodnúť, kam pôjdem odtiaľto. V Darmstadte už pre mňa nie je miesto.

„Práve si prišla z Berlína?“ spýtal sa zdvorilo. Takmer ako by sa pýtal, čo tu robím.

„Áno, papa mi napísal, že rozpustil cirkus.“ Herr Neuhoff zvrátil čelo – cirkus rozpustili už pred pár mesiacmi. Prečo som prišla len teraz? „Stratila som s nimi kontakt a listy sa mi vracali neotvorené,“ dodala som. „Neozvali sa vám?“

„Žiaľ, nič o nich neviem,“ odvetil. „Nakoniec ich zostalo už len zopár, všetci pomocníci odišli.“ Bolo zakázané pracovať u židov. Môj otec sa správal k cirkusovým artistom aj k manuálnym robotníkom ako k rodine, staral sa o nich, keď boli chorí, pozýval ich na rodinné oslavy, napríklad keď mali moji bratia bar micva. Správal sa veľkoryso aj voči mestu, usporadúval charitatívne predstavenia pre nemocnice a finančne prispieval aj politickým predstaviteľom. Veľmi sa usiloval, aby sme boli jedni z nich. Takmer sme zabudli, že nie sme.

„Vieš, pátral som po nich potom,“ pokračoval herr Neuhoff, „ale dom bol prázdny. Odišli, hoci ti neviem povedať, či

z vlastnej vôle, alebo sa niečo stalo.“ Prešiel k mahagónovému stolíku v rohu a otvoril zásuvku. „Ale mám toto.“ Vybral pohár na kiduš a ja som potlačila nutkanie skríknúť pri pohľade na známe hebrejské písmo. „To je vaše, však?“

Prikývla som a vzala som si pohár. Ako sa k nemu dostal? Mali sme okrem mnohých iných vecí aj menoru. Zrejme to všetko vzali Nemci. Prešla som prstom po okraji pohára. Keď sme boli na cestách, naša rodina sa zhromaždila v maringotke, aby zapálila sviece a podelila sa o trochu vína a chleba, ktorý sa našiel, pár minút sme strávili len sami spolu. Tisli sme sa plece pri pleci okolo stolíka, tváre mojich bratov osvetľovalo svetlo sviec. Neboli sme veľmi nábožní – v sobotu sme museli vystupovať a na cestách sme nemali možnosť jesť kóšer jedlá. No držali sme sa drobností, každý týždeň sme sa venovali rituálom. Hoci som s Erichom bola šťastná, v kútku duše som sa vracala z veselých berlínskych kaviarní k tichým sabatom.

Znova som klesla na stoličku. „Nemala som odísť.“

„Nemci by aj tak odstavili tvojho otca,“ podotkol. Ale keby som tu bola, možno by Nemci neboli vyhнали moju rodinu z domu a nezatkli by ich, či čo im urobili, keď tu už nie sú. Moje spojenie s Erichom, ktoré som považovala za štít, sa nakoniec ukázalo bezcenné.

Herr Neuhoff zakašľal, potom znova a tvár mu očervenela. Rozmýšľala som, či nie je chorý.

„Mrzí ma, že ti neviem viac pomôcť,“ povedal, keď sa utíšil. „Teraz sa vrátiš do Berlína?“

Rozpačito som sa zahniezdila. „Žiaľ, nie.“

Pred tromi dňami sa Erich vrátil z práce nečakane skôr a vrhla som sa k nemu. „Som hrozne šťastná, že ťa vidím,“

zvolala som. „Večera ešte nie je hotová, ale mohli by sme si dať drink.“ Mnohé večery trávil na oficiálnych akciách alebo zahrabaný v papieroch v pracovni. Zdalo sa mi, že už je to večnosť, čo sme spolu strávili tichý večer.

No neobjal ma, zostal meravो stáť. „Ingrid,“ oslovil ma celým menom, nie prezývku, ktorú mi dal, „musíme sa rozviesť.“

„Rozviesť?“ Nebola som si istá, či som už niekedy vysloвила to slovo. Rozvádzali sa len ľudia vo filmoch alebo v knihách o boháčoch. Nepoznala som nikoho, kto sa rozviedol – v mojom svete zostávali ľudia vydatí či ženatí až do smrti. „Máš inú?“ Ledva som zo seba dostala tie slová. Samozrejme, nikoho nemal. Naša láska bola nezlomná – až doteraz.

Pri tých slovách sa mu mihlo na tvári prekvapenie a bolesť. „Nie!“ A to jedno slovo jasne prezrádzalo hĺbku jeho lásky a to, že táto hrozná záležitosť ho zraňuje. Tak prečo to teda povedal? „Ríša prikázala všetkým dôstojníkom, ktorí majú manželky židovky, aby sa rozviedli,“ vysvetlil mi. Koľko ich môže byť? premýšľala som. Vybral nejaké dokumenty a podal mi ich hladkými silnými rukami. Z tých papierov bolo cítiť vôňu jeho kolínskej. Nebolo tam miesto, kde by som sa mohla podpísať, nikoho nezaujímalo, či s tým súhlasím, alebo nesúhlasím – bola to hotová vec. „To je führerov rozkaz,“ dodal bez emócií, akoby hovoril o všedných záležitostiach na jeho oddelení. „Nemám na výber.“

„Utečieme,“ usilovala som sa potlačiť chvenie v hlase. „Môžem sa zbalit' za pol hodiny.“ Zdvihla som zo stola pečené mäso, akoby to bola prvá vec, ktorú si vezmem. „Prines hneď kufor.“ Ale Erich len meravо stál, nohy sa mu ani nepohli. „Čo je?“

„Mám prácu,“ odvetil. „Ľudia by vedeli, že som odišiel.“ Nepôjde so mnou. Tanier s mäsom mi vypadol z ruky a rozbil sa, vôňa teplého mäsa a omáčky stúpala nahor a bolo mi z nej nanič. Zvyšok bezchybne prestretého stola bol ako karikatúra dokonalého života, ktorý sme podľa mňa mali. Hnedá tekutina mi vyšplechla na pančuchy a poškvrnila ich.

Vzdorne som vystřčila bradu. „Tak potom si nechám byť.“

On však pokrútil hlavou, siahol do náprsnej tašky a jej obsah mi vložil do rúk. „Musíš odísť. Hneď a zaraz.“ Kam mám ísť? Moja rodina bola preč, nemala som doklady potrebné na vycestovanie z Nemecka. Napriek tomu som pohľadala kufor a mechanicky som sa balila ako na dovolenku. Netušila som, čo si mám zobrat.

Keď som o dve hodiny bola pripravená odísť, Erich stál predomnou v uniforme a vyzeral presne ako ten muž, ktorého som videla v obecnstve v deň, keď sme sa zoznámili. Keď som vykročila k dverám, rozpačito čakal, akoby vyprevádzal návštevu.

Chvíľu som stála pred ním, úpenlivo som naňho hľadela, chcela som, aby sa mi pozrel do očí. „Ako môžeš urobiť čosi takéto?“ spýtala som sa. Neodpovedal. Toto nie je možné, hovoril mi slabý hlások vnútri. Za iných okolností by som odmietla ísť, ale zastihol ma v nestráženej chvíli, tým nečakaným úderom mi vyrazil dych. Jednoducho som bola priveľmi ohromená, aby som bojovala. „Nech sa páči.“ Stiahla som si obrúčku a podala som mu ju. „Toto mi už nepatrí.“

Keď pozrel na prsteň, tvár akoby mu povädla, akoby si až vtedy uvedomil definitívnosť toho, čo robí. V tej chvíli som premýšľala, či roztrhá papiere, ktorými sa rušilo naše manželstvo, a povie, že budeme čeliť budúcnosti spolu, nech sa deje, čo sa deje. Utrel si oči.

Keď odtiahol ruku, znova sa prejavil ako „nový Erich“ – tak som ho volala v posledných mesiacoch, keď sa všetko začalo meniť. Odstrčil prsteň a ten spadol na zem. Rýchlo som sa poň zohla a líca ma pálili od toho surového gesta. „Nechaj si ho,“ vyhlásil. „Keď budeš potrebovať peniaze, môžeš ho predat.“ Akoby vec, ktorá nás spájala, pre mňa znamenala tak málo. Vybehol z bytu, ani sa neobzrel, a v tej chvíli roky, čo sme prežili spolu, akoby sa vyparili.

Samozrejme, herr Neuhoffa som nepoznala tak dobre, aby som mu hovorila čosi takéto. „Navždy som odišla z Berlína,“ povedala som rázne, akoby som naznačovala, že viac o tom nemienim diskutovať. Prešla som prstom po obrúčke, pri odchode z Berlína som si ju nastokla, aby som počas cesty neupútala pozornosť.

„Tak kam pôjdeš?“ spýtal sa herr Neuhoff. Neodpovedala som. „Mala by si odísť z Nemecka,“ navrhol mierne. Odísť. O tom už teraz nikto nehovoril, tie dvere sa zavreli. Pred pár rokmi som počula, ako to mama navrhla ešte predtým, než to začalo byť zlé. Vtedy sa nám tá myšlienka zdala smiešna – boli sme Nemci a náš cirkus tu bol celé storočia. Spätne som pochopila, že to bola naša jediná možnosť, ale nikto z nás vtedy nebol taký múdry a nevyužil ju, lebo sme netušili, aké zlé to raz bude. A teraz sme tú šancu stratili. „Alebo by si sa mohla pridať k nám,“ dodal herr Neuhoff.

„Pridať k vám?“ Moje prekvapenie vyznelo takmer hrubo.

Prikývol. „K nášmu cirkusu. Odkedy si Angelina zlomila bedrový kĺb, chýba mi akrobatka.“ Neveriacky som naňho pozrela. Hoci medzi cirkusmi sa niekedy vymieňajú sezónni robotníci, dokonca aj artisti, bolo neslýchané, aby jedna cirkusantská rodina pracovala pre inú. Nevedela som si predsta-

viť, že by som sa stala súčasťou cirkusu Neuhoff – to akoby si leopard zmenil škvrny. No ten návrh mi dával zmysel a vyslovil to tak, že to neznelo, akoby mi ponúkal charitu, skôr že by som vyhovel jeho potrebám.

No aj tak som stuhla. „To by som nedokázala.“ Keby som tu zostala, to akoby som sa zaviazala herr Neuhoffovi, ďalšiemu mužovi. A po zlej skúsenosti s Erichom som to už nikdy nechcela urobiť.

„Skutočne by si mi urobila veľkú službu.“ Zdalo sa mi, že to myslí úprimne. Bola som viac ako náhradná artistka. Keby do jeho cirkusu vstúpila Klemtová, to by bolo voľačo, aspoň pre starších ľudí, ktorí si pamätali naše vystúpenia v rozkvetení sily. S mojím menom a povestou akrobatky som bola čosi ako zberateľský predmet, ktorý treba získať.

„Som židovka,“ poznamenala som. Keby ma zamestnal, spáchal by zločin. Prečo by to riskoval?

„To si uvedomujem.“ Fúzy sa mu pobavene vykrútili. „Si *Zirkus Volk*,“ dodal ticho. To presahuje hranice všetkého.

No aj tak som pochybovala. „Teraz tu v susedstve žije esesák, nie? Bolo by to veľmi nebezpečné.“

Mávol rukou, akoby to nebolo dôležité. „Zmeníme ti meno.“ Ale veď práve moje meno chce získať – to je preňho najcennejšie. „Astrid,“ vyhlásil.

„Astrid,“ zopakovala som a skúšala som, ako to znie. Malo to blízko k Ingrid, ale nebolo to to isté. A znelo to škandinávsky, tak trochu exoticky – ideálne pre cirkus. „Astrid Sorrelová.“

Zdvihol obočie. „Nebolo to priezvisko tvojho manžela?“

Na chvíľu ma zaskočilo, že to vedel. Potom som prikývla. Erich mi vzal všetko, len to nie. Nikdy sa to nedozvie.

„Okrem toho by som využil tvoje skúsenosti z podnika-

nia,“ dodal. „Sme tu len ja a Emmet.“ Herr Neuhoffovi zasadal život krutý úder. V cirkusoch sú veľké rodiny normou, v našej rodine boli moji štyria bratia, jeden krajší a nadanejší než druhý. Ale manželka herr Neuhoffa zomrela pri pôrode Emmeta a on sa znova neoženil, takže zostal sám s jedným lenivým dedičom, ktorý nemal talent na vystupovanie ani hlavu na vedenie podniku. Emmet radšej trávil čas hazardnými hrami v mestách, ktoré cirkus navštívil počas turné, a hádzal chlipné pohľady na tanečnice. Hrôza pomyslieť, čo sa stane s týmto cirkusom, keď jeho otec odíde.

„Tak čo? Zostaneš?“ spýtal sa herr Neuhoff. Zvažovala som jeho ponuku. Naše rodiny spolu kedysi nevychádzali. To, že som sem dnes prišla, znamenalo zmenu. Boli sme skôr rivali než spojenci – až do tejto chvíle.

Chcela som odmietnuť, sadnúť na vlak a hľadať svoju rodinu. Už som nechcela byť závislá od iných. Ale v očiach herr Neuhoffa sa zračil láskavý pohľad, netešil sa z nešťastia, ktoré postretlo moju rodinu, a usiloval sa mi len pomôcť. V duchu som už počula hudbu orchestra a túžba vystupovať, ponorená tak hlboko, až som na ňu takmer zabudla, sa znova prebrala k životu. Druhá šanca.

„Tak teda dobre,“ povedala som konečne. Nemohla som ho odmietnuť – nemala som kam ísť. „Môžeme to vyskúšať. Možno sa na cestách dozvieme, kam odišla moja rodina.“ Pevne stisol pery, nechcel mi dávať falošné nádeje.

„Môžeš bývať v mojom dome,“ navrhol. Nečakal odo mňa, že budem bývať v ženskom zrubu ako bežná cirkusová artisťka. „Tvoja spoločnosť ma bude tešiť.“

No nemôžem tu zostať a dúfať, že dievčatá ma prijmú ako jednu z nich. „To je od vás veľmi láskavé, ale mala by som

bývať s ostatnými.“ V detstve som sa vždy cítila lepšie v zruboch s artistkami. Túžila som spať v zruboch, hoci tam bolo pokope priveľa tiel, vôní a zvukov, no vznášal sa tam duch solidarity.

Prikývol, vedel, že mám pravdu. „Budeme ti platiť tridsať na týždeň.“ V našom cirkuse sme nikdy nediskutovali o peniazoch. Platili nám spravodlivo a z roka na rok mzdu zvyšovali. Vybral zo zásuvky stola papier a čosi naň načmáral. „Tvoja zmluva,“ vysvetlil mi. Zmätene som naňho pozrela. U nás sme nemali zmluvy – ľudia sa dohodli ústne a dohodu dodržiavali počas rokov spolupráce. „Stoj tam len to,“ pokračoval, „že ak budeš chcieť odísť pred koncom sezóny, vrátiš nám peniaze.“ Nikdy predtým som sa necítila, akoby som bola niečí majetok, a nepáčilo sa mi to.

„Pod, pomôžem ti usadiť sa.“ Vyviedol ma z domu a šli sme dolu kopcom k zrubom. Pohľad som upierala rovno pred seba, nepozerala som k nášmu bývalému domu. Keď sme sa blížili k starej tréningovej hale, zovrelo mi hrdlo. Kedysi tam trénovala moja rodina. „Už ju nevyužívali,“ poznamenal, akoby sa ospravedlňoval. No tá tréningová hala bola naša. V tej chvíli som olutovala dohodu, ktorú som s ním uzavrela. Pracovať pre inú cirkusovú rodinu mi pripadalo ako zrada.

Herr Neuhoff pokračoval, ale ja som zastala pred dverami tréningovej haly. „Mala by som trénovať,“ vyhlásila som.

„Nemusíš začať hneď dnes. Iste sa chceš najprv zabývať.“

„Mala by som trénovať,“ zopakovala som. Ak nezačnem dnes, neurobím to nikdy.

Prikývol. „Tak teda dobre. Nechám ťa tu.“ Keď sa pobral preč, pozrela som cez údolie k svojmu rodnému domu. Ako tu môžem zostať, tak neznesiteľne blízko k tieňom minulosti?

V duchu som videla tváre svojich bratov. Budem vystupovať tam, kde oni nemôžu.

Keď som otvorila dvere do tréningovej haly, zavrzgali. Odložila som kufor a pokrútila som obrúčkou na prste. V tréningovej hale bolo zopár iných cirkusových artistov. Niektoré tváre sa mi zdali povedomé, akoby z iného života, iné som vôbec nepoznala. Vzadu stál klavír, sedel pri ňom vysoký muž s vážnou tvárou. Pohľady sa nám stretli, a hoci som ho nepoznala z cirkusových čias, zdalo sa mi, že som sa s ním kedysi stretla. Chvíľu na mňa uprene hľadel, potom sa odvrátil.

Vdýchla som známy pach sena, výkalov, cigaretového dymu a voňaviek, nič sa nezmenilo. Nozdry akoby som mala potreté kolofóniou a mala som pocit, že som nikdy neodišla.

Stiahla som si obrúčku, hodila ju do vrečka, potom som sa šla prezliecť na tréning.

3

Noa

Samozrejme, nenechala som ho tam.

Vykročila som preč od dieťaťa a predstavovala som si svoj život pred pár minútami. Mliekarenský nákladiak odíde, ja sa vrátim k svojej práci a budem sa tváriť, že sa to nikdy nestalo. Vtedy som znova zastala. Nemôžem opustiť bezmocné dieťa a nechať ho tam, kde určite zomrie, ako by zomrelo vo vlaku. Rýchlo som sa vrátila k páchnucej mliekarenskej kanve a vybrala som ho z nej. O chvíľu bolo počuť, že motor naštartoval, a nákladiak vyrazil. Zovrela som dieťa silnejšie a cítila som, ako sa ku mne pritislo, akoby mi odpúšťalo. V rukách ma hrialo jeho telíčko. V tej chvíli bolo všetko v poriadku.

Policajt pri vlaku zakričal čosi, čo som nerozumela. Na nástupišti sa zjavil druhý strážca s vycereným vlčiakom na vôdzke. V panike som sa strhla a dieťa mi takmer vypadlo z rúk. Chytila som ho mocnejšie a zahla som za roh, muži prebehli okolo mňa k vlaku. Nemohli si všimnúť, že spomedzi množstva detí jedno chýba. No ukazovali na moje stopy

v snehu, smerujúce od dverí vozňa, ktoré som v náhlivosti nechala otvorené.

Zúfalo som sa rozbehla na stanicu do komôrky, kde som spávala. Vzadu bol vratký rebrík vedúci do podkrovia. Keď som k nemu prišla, noha sa mi zamotala do tenkej deky na dlážke. Striasla som ju a začala som stúpať hore po rebríku. Keďže som sa mohla držať iba jednou rukou, na druhej priečke som sa pokĺzla, dieťa mi takmer vypadlo a hrozilo, že jeho prenikavý krik nás prezradí.

Spamätala som sa a znova som stúpala nahor. Hlasy zneli silnejšie, prerušoval ich ostrý štekot. Dostala som sa do podkrovia s nízkym stropom, razilo tam mŕtvymi hlodavcami a plesňou. Rýchlo som prešla pomedzi prázdne škatule k osamelému oknu. Keď som ho otvárala, polámala som si nechty. Tvár mi ovalil závan mrazivého vzduchu. Predklonila som sa a strčila som hlavu do okna, ale bolo primalé, plecيا sa mi cezeň nepretlačili.

Dolu som počula strážcov, už boli vnútri. Rýchlo som vystrčila dieťa z okna a uložila som ho na zasneženú šikmú strechu nad staničným nástupišťom. Modlila som sa, aby sa neskotúlalo dolu alebo neplakalo od mrazu.

Zatvorila som okno a náhlivo som zišla po rebríku, potom som schytila metlu. Keď som vychádzala z komôrky, takmer som vrazila do strážnika.

„*Guten abend*,“ vyjachtala som a donútila som sa pozrieť mu do očí. Neodpovedal, len na mňa prenikavo hľadel.

„*Entschuldigen Sie, bitte*.“ Ospravedlnila som sa, a keď som prechádzala okolo neho, cítila som na sebe jeho oči, bola som pripravená, že mi prikáže stáť. Vykĺzla som von a predstierala, že zametám špinavý sneh z nástupišťa, kým som si nebola

istá, že už sa nedíva. Potom som náhlivo prešla okolo stanice, držala som sa v jej tieni. Hľadela som na nízku strechu a hľadala som výstupky, aby som vyliezla nahor. Keď som nijaké nenašla, vyšla som po odkvapovej rúre a cez roztrhané pančuchy som cítila mráz. Keď som sa blížila hore, ruky mi horeli. Načiahla som sa a modlila sa, aby tam dieťa ešte vždy bolo. No prstami som cítila prázdnotu.

Skrúcalo mi žalúdok. Žeby Nemci dieťa našli? Znova som sa načiahla a zachytila som kúsok látky. Potiahla som ho a usilovala som sa pritiahnúť dieťa k sebe, ale prekotúlalo sa mi popri prstoch. Zúfalo som sa za ním načiahla a schmatla som kraj plienky, prv než spadlo dolu. Privinula som si ho a zostupovala som dolu, takmer som sa pošmykla, keď som sa držala len jednou rukou. Konečne som sa ocitla na zemi a strčila som si dieťa pod kabát. Nemci však boli hneď za rohom a ich nahnevane hlasy zneli blízko. Nestrácala som ani sekundu a rozbehla som sa, dupot mojich krokov tlmil sneh.

Prešli hodiny, odkedy som utiekla zo stanice. Neviem, koľko hodín, len to, že je hlboká noc, znova sneží a obloha je šedivá. Aspoň by bola, keby som sa mohla pozrieť hore. Fujavica bola čoraz silnejšia, do očí mi prenikali ostré kúsky ľadu a nútili ma znova si zahaliť bradu.

Kráčala som od kopcov k útočisku v lese, ale zem, ktorá sa z diaľky zdala rovná, sa vlnila a chôdza bola veľmi namáhavá. A tak som sa držala hladšieho chodníka vedúceho až priveľmi tesne pri lese. Nervózne som pozrela na úzku cestu paralelne so stromami. Vďaka bohu, zatiaľ bola pustá. V tej nekonečnej bielobe som si predstavovala našu malú farmu pri holandskom pobreží, kde som žila s rodičmi. Vo vzduchu sa

vznášala vôňa soli a od Severného mora viali studené vetry. Hoci sme boli ušetrení náletov, ktoré premenili Rotterdam na trosky, okupácia nás zasiahla tvrdo. Nemci sa zamerali na bránenie pobrežných miest a podmínovали pláže, takže sme už po nich nemohli chodiť, a všade boli vojaci – tak som stretla muža, s ktorým som splodila dieťa.

Neznásilnil ma. Keby sa to bolo stalo, alebo som to predstierala, moji rodičia by možno boli naklonení odpustiť mi. Ani sa o to nepokúšal za tie dva týždne, čo žil na našej farme, hoci z jeho dlhých pohľadov ponad stôl som vycítila, že ma chce. Jeho širokoplecá vysoká postava bola v stiesnených priestoroch farmy priveľmi veľká, kus nábytku, ktorý tam nezapadol. Keď sa presťahoval na nové miesto, všetci sme si vydýchli. No vrátil sa a priniesol nám pol tučta čerstvých vajec, aké sme nevideli od začiatku vojny, a neskôr aj čokoládu na znak vďaky.

Bola som otrávená – vojna zúrila od mojich dvanástich rokov a nekonali sa nijaké tanečné zábavy ani iné normálne veci, ktoré by som zažila ako tínedžerka. Keď som bola prvý raz s vojakom, ktorý bol takisto ešte chlapcom, zdalo sa mi, že vynikám.

A tak keď raz ku mne prišiel v noci, prekĺzol cez zadné dvere a ľahol si do mojej studenej úzkej posteľ, pripadala som si vyvolená a jeho dotyky ma vzrušovali – správal sa istejšie než chlapci, ktorých som poznala zo školy. Nevnímala som jeho uniformu s rovnakými insígniami ako esesák, ktorý odviezol Steffi Kleinovú. Bol to len vojak, ktorého povolali do armády. Nebol jeden z nich. Spomienky na našu jedinú spoločnú noc som mala hmlisté, ako dávno zabudnutý sen plný túžby a bolesti, ktorá ma donútila zakryť si ústa, aby ma rodičia nepočuli

kričať. Rýchlo bolo po všetkom a ja som cítila neuspokojenú túžbu a pocit, že to malo byť čosi viac.

A potom odišiel. Ten Nemec sa viac nevrátil a o dva dni som sa dozvedela, že jeho oddiel presunuli inam. Vtedy som pochopila, že som urobila chybu. Až o mesiac neskôr som si uvedomila, aká vážna bola tá chyba.

Koniec prišiel bez varovania v jeden jarný deň, teplejší než iné. Naša prímorská dedinka Scheveningen sa kúpala v ranom slnku a čajky na seba škriekali. Keď som ležala na posteli, takmer som vedela na pár minút zabudnúť na vojnu.

Vtedy sa dvere na mojej izbe otvorili a v otcových vyvalených očiach sa zračilo poznanie pravdy. „Von!“

Neveriacky som naňho pozrela. Ako to mohol vedieť? Nikomu som nič nepovedala. Nečakala som, že to budem vedieť tajit' večne, ale určite aspoň mesiac, kým sa nerozhodnem, čo urobím. Keď pred pár dňami vošla do izby mama, kým som sa obliekala, musela zbadat', že brucho mám zaoblené. Nebolo ťažké domysliet' si, že sa to stalo v čase, keď žil u nás ten Nemec.

Papa bol hrdý a verný Holanďan, čo dokazovalo jeho krívanie v dôsledku zranenia, ktoré utrpel v prvej svetovej vojne. Môj pomer s Nemcom považoval za vrchol zrady. Určite netúžil po tom, aby jeho jediná šestnásťročná dcéra odišla z domu. Ale ten istý muž, ktorý mi kedysi šnuroval topánky a nosil ma na pleciach, teraz neúprosne držal dvere, aby som nimi prešla naposledy.

Pripravila som sa, že mi dá facku alebo mi bude nadávať, ale on iba ukázal na dvere. „Chod!“ Nepozrel mi do očí.

„Nie!“ skríkla mama, keď som odchádzala. No nemala dost' sily. Keď sa rozbehla za mnou, srdce mi poskočilo. Možno sa

proti nemu výnimočne postaví a bude za mňa bojovať. Namiesto toho mi len strčila do ruky peniaze, ktoré našetrila. Čakala som, že ma objíme.

Neobjala ma.

V diaľke bolo počuť dlhé, tiché pískanie. Skryla som sa za strom a zo smeru, odkiaľ som prišla, sa vynoril vlak, preráľal si cestu bielobou. Hoci som si nemohla byť istá, z diaľky sa mi zdalo, akoby tam bol vozeň, ktorý vyzeral presne tak ako ten, z ktorého som vzala dieťa. Vlak mieril na východ ako všetky vlaky so židmi. Vzali deti ako moje, ale rodinám s dvoma milujúcimi rodičmi, ktoré ich chceli mať. Potlačila som výkrik a vykročila spoza stromov, túžila som bežať za vlakom a vziať aj iné deti, ako som vzala toto. Telíčko dieťaťa už bolo vyhriate a cítila som v rukách jeho ťarchu, zachránila som jeden život.

Zachránila – aspoň nateraz. Za odchádzajúcim vlakom sa na východe sivela obloha. Onedlho bude svitať a ešte vždy sme boli priveľmi blízko stanice. Každú chvíľu môže prísť polícia. Husto snežilo a tenký kabát som mala premočený, tá vlhkosť prenikala k dieťaťu pod látkou. Musíme ísť ďalej. Vošla som hlbšie do lesa, mimo dohľadu. Vzduch sa ani nepohol, vládlo ticho, aké prináša iba sneženie. Chodidlá sa mi premenili na ľadové tehly, nohy som mala unavené. Bola som slabá, za tie mesiace na stanici som sa veľmi nenajedla a ústa som mala vyprahnuté. Za stromami nebolo nič, len nekonečná bieloba. Usilovala som sa spomenúť si, ako ďaleko leží najbližšia dedina. No aj keby sme sa tam dostali, nikto nebude riskovať život, aby nás prichýlil.

Presunula som si dieťa na druhý bok, oprášila som mu z čeľička sneh. Kedy naposledy jedlo? Odkedy sme odišli zo stani-

ce, ani sa nepohlo, nezaplakalo, a premýšľala som, či ešte dýcha. Náhlivo som odbočila do hustého porastu a mierne som ho odhalila, no držala som ho na tele, aby mu bolo teplo. Oči malo zatvorené a spalo – aspoň som dúfala. Pery malo popukané a krvácali mu od dehydratácie, ale hrud' sa mu pravidelne dvíhala. Bosé nožičky boli ako dva kusy ľadu.

Zúfalo som blúdila pohľadom po lese a spomínala som na ostatné deti vo vlaku, väčšina už bola mŕtva. Mala som im vziať oblečenie pre toto dieťa, ale to pomyslenie ma desilo. Rozopla som si kabát aj blúzku a zvrátila som tvár, keď som na pokožke zacítila sneh. Pridržala som si dieťa na prsníku a usilovala som sa vytlačiť z neho sivú tekutinu, akú som po kvapôčkach vytláčala pred takmer štyrmi mesiacmi. No moje pohyby boli ťarbavé – nikto ma neučil dojčiť a dieťa bolo prislabé, aby ťahalo. Prsia ma boleli od túžby, ale nič z nich nevyšlo. Mlieko mi vyschlo. Keď som porodila, pôrodná asistentka mi povedala, že niektoré ženy mi rady zaplatia za mlieko. Pokrútila som hlavou, a hoci som potrebovala peniaze, nechcela som, aby mi vzali aj to. Keď som zostala bez dieťaťa, zúfalo som sa chcela čím skôr zbaviť aj toho.

Moje dieťa. V kútiku duše som túžila, aby som radšej ani raz nedržala na rukách svoje dieťa, lebo moje ramená si zapamätali tvar jeho telička a hlávky. Možno by ma ruky tak neboleli. Kedysi som premýšľala, aké meno by som mu dala. Ale keď sa mi v mysli vynorili mená, pocítila som ostrú bolesť a zatlačila som tú myšlienku do úzadia. Ktovie ako sa teraz volá. Modlila som sa, aby sa dostal k ľuďom, ktorí ho budú mať radi a dajú mu dobré, silné meno.

Prestala som myslieť na svoje dieťa a skúmala som bábätko v mojom náručí. Líca malo plné, tváričku trochu hranatú

a bradu dokonale zašpicatenú. Ten tvar bol výrazný a vedela som, že kdesi tam vonku je celá rodina – Bože, daj, aby tam ešte vždy bola – s podobnými tvármi.

Kdesi v dialke za stromami čosi zapraskalo. Obrátila som sa a prižmúrenými očami som hľadela cez padajúci sneh, ale smer, odkiaľ sme prišli, zastierali konáre a krovie. Srdce mi bilo rýchlejšie. Mohol to byť motor auta. Hoci teraz sme boli dobre skrytí medzi stromami, kúsok od kraja lesa vedie cesta. Ak nás polícia sledovala, moje stopy v snehu ich ľahko zavedú sem. Zatajila som dych, cítila som sa ako prenasledované zviera a napínala som sluch, či v tom tichu nezačujem hlasy alebo iné zvuky. Nič – aspoň nateraz.

Zapla som si kabát a predierala sa ďalej pomedzi stromy. Dieťa som držala nešikovne jednou rukou, druhou som odhrnula vetvu. Sneh mi z nej spadol rovno za golier, ľadový a mokrý. Nohy v topánkach z bazáru som mala premoknuté a začínali ma bolieť.

Dieťa bolo z kroka na krok ťažšie. Spomalila som, sťažka som dýchala, potom som si nabrala za hrst' snehu, aby som si ovlažila vyschnuté ústa, cez deravé rukavice mi prenikal mráz. Vystrela som sa a dieťa mi takmer vypadlo z rúk. Je smädné? Premýšľala som, či by mu pomohlo, keby som mu dala sneh, alebo by sa tým všetko len zhoršilo. Podržala som ho kúsok od seba a zmocnila sa ma bezradnosť. Veľa som toho nevedela.

Nikdy predtým som nedržala v rukách dieťa, iba tých pár sekúnd po pôrode, a o nijaké som sa nestarala. Chcela som ho položiť. S prázdnyimi rukami by som sa možno dostala do najbližšej dediny. V tom vozni by bolo aj tak zomrelo. Bolo by toto oveľa horšie?

Dieťaťko vystrelilo rúčku drobnú ako lieskovec, chytilo ma za prst a pevne držalo. Čo si myslí, keď pozrie nahor a vidí inú tvár, než poznalo od narodenia? Chlapček je takmer rovnako veľký, ako by bolo moje vlastné dieťa. Predstavila som si jeho matku, ktorú bolia jazvy rovnako ako mňa. Pri pohľade na to dieťaťko sa mi otvorilo srdce. Kedysi malo meno. Ako môže dieťa, ktoré je primále, aby si pamätalo svoje meno, dúfať, že raz nájde svojich rodičov? Usilovala som sa ho presvedčiť, aby dýchal a vydržalo, kým nenájdeme prístrešie.

Nežne som si pritúlila jeho hlávku a potom som ju znova zakryla. Potom som pozbierala posledné sily a vykročila ďalej. No vietor zosilnel, šľahal mi zasnežené vetvy do tváre, takže sa mi ťažko dýchalo. Urobila som chybu, že som sa druhý raz zastavila. Na kilometre ďaleko nebol nijaký prístrešok okrem železničnej stanice. Ak tu zostaneme, určite zomrieme, ako by bolo zomrelo toto dieťa vo vlaku.

„Toto nedokážem!“ zvolala som nahlas a v zúfalstve som zabudla, že ma nesmú počuť.

Vietor odpovedal ešte silnejším kvílením.

Znova som sa pokúsila ísť ďalej. Prsty na nohách som mala omrznuté, nohy ako z olova. Každý krok bol v tom ostrom vetri čoraz ťažší. Sneženie sa zmenilo na dážď so snehom a pokrývalo nás vrstvou ľadu. Svet okolo nás zvláštne zosivel. Dieťaťko malo zatvorené očka, akoby sa poddalo svojmu osudu. Urobila som krok, zatackala som sa a znova vstala.

„Mrzí ma to,“ zamrmlala som, už som ho nevládala držať dlhšie. Potom som spadla dopredu a zahalila ma tma.

4

Astrid

Kľučka zaškrípala, ruky sa pritlačili na tvrdé drevo. Najprv sa mi zdalo, že je to len súčasť sna, ktorý si neviem ujasniť.

No tie zvuky sa ozvali znova, tentoraz hlasnejšie, a po nich vrzganie otvárajúcich sa dverí. S námahou som sa posadila. Premkol ma ostrý strach. Za tých pätnásť mesiacov od môjho návratu chodili kontroly bez varovania, či už gestapo, alebo miestna polícia, ktorá si plnila svoje povinnosti. Zatiaľ si ma nevšimli, nechceli vidieť *ausweis*, ktorú mi herr Neuhoff vybavil. Bála som sa, že ten preukaz totožnosti nebude stačiť. V Darmstade je moja povest' cirkusovej artistky zároveň požehnaním aj kliatbou, vďaka nej mám prostriedky na prežitie, ale pritom je moja falošná totožnosť slabou fasádou, ktorú nebude možné udržať. Takže keď prídu inšpektori, utiahnem sa do hlbín voza pokrytého celtovinou, ak nie je čas, odbehnem do lesa. Ale tu v Petrovom zrube s jednými dverami a bez pivnice, som v pasci.

Cez tmú prenikol hlboký mužský hlas. „To som len ja.“ Peter mi nežne prechádzal rukami po chrbte. V posledných

mesiacoch som často cítila v noci tie ruky. „Nieкого našli v lese.“

Prevalila som sa. „Kto ho našiel, ty?“ spýtala som sa. Peter v noci málo spáva, aj v tej najtuhšej zime chodí po okolí ako nepokojný kojot. Dotkla som sa jeho strniska na lícach a ustarostene som si všimla, že kruhy pod očami má ešte tmavšie.

„Bol som pri potoku,“ odvetil. „Myslel som, že to je zranené zviera.“ Peter vyslovuje spoluhlásky prehnane zaoblene, jeho *v* znie takmer ako *w* a jeho ruský prízvuk sa časom nezmenil, akoby odišiel z Leningradu len pred pár týždňami, nie pred rokmi.

„Takže si šiel bližšie, samozrejme,“ doberala som si ho. Ja by som šla opačným smerom.

„Áno.“ Pomohol mi vstať. „Neboli pri vedomí, tak som ich vzal sem.“ Z dychu mu cítiť alkohol, zrejme pil len pred krátkou chvíľou, dych ešte nemal kyslý.

„Ich?“ spýtala som sa.

„Tú ženu.“ Keď som si predstavila, že drží inú ženu, zmocnila sa ma žiarlivosť. „Bolo tam aj dieťa.“ Z vrečka vybral ušúľanú cigaretu.

Žena a dieťa samy v hlbokkej noci. To je čudné ešte aj v cirkuze. Z takýchto zvláštnych udalostí nemôže vzísť nič dobré. Ani z neznámych ľudí.

Náhľivo som sa obliekla a natiahla si kabát. Pod fazónkou som cítila stopu po dotrhaných vláknoch na mieste, kde som kedysi mala prišitú žltú hviezdu. Vyšla som za Petrom do treskúcej zimy a tmy a zaborila som si bradu do goliera pred ľadovým vetrom. Jeho domec bol jeden zo šiestich roztrúsených na miernom svahu údolia, tie súkromné obydlia boli

vyhradené pre najstarších a najšikovnejších artistov. Hoci som oficiálne bývala v ubytovni, dlhej samostatnej budove, kde prespávala väčšina dievčat, rýchlo som si privykla na bývanie u Petra. V noci som chodila sem a tam, a keď som sa vracala pred svitaním, nenamáhala som sa nič predstierať.

Keď som prišla do Darmstadtu, plánovala som zostať, len kým si herr Neuhoff nenájde novú náhradu za akrobatku a kým si neujasním, kam pôjdem. No naša dohoda fungovala, a keď som sa chystala ten prvý rok vydať s cirkusom na cesty, prestala som túžiť po odchode. A zoznámila som sa s Petrom, ktorý sa pridal k cirkusu Neuhoff v tých rokoch, kým som bola preč. Peter bol klaun, ale nie taký šašo, akého si ľudia normálne spájajú s tým menom. Jeho vystúpenia sú originálne a dômyselné, kombinácia komédie, satiry a irónie spojená s takým umením, aké som ani ja nikdy predtým nezažila.

Nečakala som, že ešte niekedy budem mať chlapa, a už vôbec nie, že sa zalúbim. Peter je o desať rokov starší a iný než ostatní artisti. Narodil sa v rodine ruských aristokratov, keď v Rusku ešte bola šľachta. Niektorí hovorili, že je bratanec cára Mikuláša. V inom živote by sme sa nikdy nestretli. No v cirkuse sme si všetci rovní, bez ohľadu na triedu, rasu alebo minulosť, posudzujú nás len podľa talentu. Peter bojoval v prvej svetovej vojne. Neutrpel zranenie, aspoň nie viditeľné, ale pôsobí melancholicky, čo prezrádza, že sa z toho nikdy nespamätal. Jeho smútok bol v súlade s mojím a pritahovali sme sa navzájom.

Vykročila som k ženskej ubytovni. Peter pokrútil hlavou a viedol ma iným smerom. „Tam hore.“ Svetlo jeho cigarety zasvietilo ako baterka, keď si potiahol.

Noví príchodzí boli vo vile herr Neuhoffa, čo bolo tiež dosť nezvyčajné. „Nemôžu tu zostať,“ zašepkala som, hoci tam nebol nikto, kto by nás mohol začuť.

„Pravdaže nie,“ odvetil Peter. „Je to len dočasné útočisko, aby nezahynuli v mraze.“ Jeho tieň sa týčil nado mnou. Peter nie je taký skvelý len vďaka smútku, ktorý sa zdá nepravdepodobný. Raz mi povedal, že keď chcel prvý raz vstúpiť do cirkusu, poslali ho preč, vraj je na klauna privysoký. A tak sa zaučal v kyjevskom divadle, vytvoril si ironickú osobnosť, ktorá sedela k jeho ostro rezanej tvári a dlhým nohám a potom chodil z cirkusu do cirkusu, z roka na rok slávnejší. Petrove vystúpenia, v ktorých sa s humorom vysmieval autoritám, boli známe široko-diaľko. Počas vojnových rokov boli jeho kúsky čoraz škodoradostnejšie a jeho nenávisť voči vojne a fašizmu menej skrývaná. Ako jeho povest' odvážne neúctivého muža rástla, rástli aj davy.

Otvoril dvere vily, kde som bola iba na sviatočnom večierku, ktorý herr Neuhoff vždy v decembri usporadúva pre celý cirkus, a ešte zopár ráz, odkedy som sa vrátila. Vklzli sme dnu bez klopania. Herr Neuhoff nám zhora naznačil, aby sme šli za ním. V hostòvskej izbe spalo na mahagónovej posteli s baldachýnom dievča s dlhými blond vlasmi. Bledú pokožku malo na pozadí bordových obliečok takmer priesvitnú.

Na nízkom stolíku vedľa nej ležalo v provizórnej postielke vyrobenej z veľkého koša bábätko. Mojžiš na Níle nás so záujmom pozoroval tmavými očami. Odhadovala som, že dieťa nemôže mať viac ako pár mesiacov, hoci som nemala skúsenosti s deťmi. Malo dlhé mihalnice a buclaté líčka, aké v dnešných časoch nedostatku málokedy vidieť. Bolo krásne – ale nie sú v tom veku všetky deti krásne?

Herr Neuhoff kývol hlavou k dieťaťu. „Prv než zaspala, povedala, že je to jej brat.“

Chlapec. „Odkiaľ prišli?“ spýtala som sa. Herr Neuhoff len pokrčil plecami.

Dievča tvrdo spalo. S čistým svedomím, povedala by moja mama. Malo hrubé blond vrkoče ako dievča z rozprávky Hansa Christiana Andersena. Pokojne mohla patriť medzi Bund Deutscher Mädel, spolok nemeckých dievčat, ktoré chodili po Alexanderplatzi držiac sa popod pazuchu a spievali hnusné piesne o otčine a zabíjaní židov. Peter sa vyjadril, že je to žena, ale nemohla mať viac ako sedemnášť. V porovnaní s ňou som sa cítila veľmi stará a unavená.

Dievča sa pomrvalo. Vystrelo ruky a hľadalo dieťa, to gesto som dobre poznala zo svojich snov. Keď zacítilo prázdnotu, začalo sa oháňať rukami.

Keď som videla jej zúfalstvo, prebleslo mi hlavou: *vylúčené, aby to bol jej brat.*

Herr Neuhoff zdvihol dieťa a položil ho mladej žene do rúk. Okamžite sa upokojila. „*Waar ben ik?*“ Holandánka. Zažmurkala, potom zopakovala otázku po nemecky. „Kde som?“ Slabý hlas sa jej chvel.

„V Darmstade“, odvetil herr Neuhoff. Nedala najavo, že by jej to niečo hovorilo. Nie je z týchto končín. „Ste v cirkuse Neuhoff.“

Zažmurkala. „V cirkuse.“ Hoci nám sa to zdá normálne – viac ako polovicu svojho života som nič iné nepoznala –, jej to musí pripadať ako v rozprávke. V bizarnej rozprávke. Zmerala som, okamžite som sa zmenila na defenzívne dievča, ktoré čelilo pohľadom na školskom dvore. Ak jej nie sme dost dobrí, treba ju vyhnat' znova do zimy.

„Koľko máš rokov, dieťa moje?“ spýtal sa herr Neuhoff nežne.

„Budúci mesiac budem mať sedemnásť. Utekla som z otcovho domu,“ teraz už hovorila lepšie po nemecky. „Volám sa Noa Weilová a toto je môj brat.“ Hovorila rýchlo, odpovedala na otázky, ktoré jej nikto nepoložil.

„Ako sa volá?“ spýtala som sa.

Na chvíľu zaváhala. „Theo. Sme z holandského prímorského mestečka,“ znova sa odmlčala. „Bolo to tam veľmi zlé. Otec sa opíjal a bil nás. Mama zomrela pri pôrode. A tak som vzala brata a utiekla.“ Čo tu robí, stovky kilometrov od domova? Teraz by nikto neutiekol z Holandska do Nemecka. Jej príbeh nedával zmysel. Čakala som, že sa jej herr Neuhoff spýta, či má doklady.

Dievča ostražito skúmalo tvár dieťaťa. „Je v poriadku?“

„Áno, dobre sa najedol a zaspal,“ uistil ju herr Neuhoff.

Dievča zvrátilo čelo. „Najedol sa?“

„Asi by som mal povedať napil,“ opravil sa herr Neuhoff. „Nejaký nápoj, ktorý vyrobila naša kuchárka z cukru a medu.“ To dievča určite vie, o čom hovorí, ak sa staralo o malé dieťa.

Podišla som k Petrovi, opieral sa na stoličke pri dverách. „Klame,“ povedala som ticho. To pochabé dievča sa zrejme dostalo do druhého stavu. No o takých veciach sa nerozpráva.

Peter len pokrčil plecami. „Musela mať nejaký dôvod, ak utiekla. Všetci máme dôvod.“

„Môžeš u nás zostať,“ povedal herr Neuhoff. Ohromene som naňho pozrela. Čo mu chodí po rozume? A vtedy dodal: „Samozrejme, keď ti bude lepšie, budeš musieť pracovať.“

„Samozrejme.“ Dievča sa posadilo a stuhlo, keď naznačil,

že možno očakáva dobročinnosť. „Mohla by som upratovať a variť.“ Pousmiala som sa nad jej naivitou, predstavila som si, ako robí palacinky a šúpe stovky zemiakov.

Herr Neuhoff mávol rukou. „Kuchárky a upratovačky máme. Nie, bolo by tá škoda, keď si taká pekná. Chcem, aby si vystupovala.“ Peter na mňa zmätene pozrel. Nových artistov verbujeme z celej Európy, ba i ďalej. Miesto si treba tvrdo vybojovať, to možno dokázať len celoživotným tréningom. Človek nenájde talent na ulici – alebo v lese. A herr Neuhoff to vie. Vtedy sa obrátil ku mne. „Potrebuješ novú akrobatku, nie?“ Dievča vyvalilo oči.

Zaváhala som. Kedysi v jednom čísle vystupovalo desať aj viac akrobatiiek, paralelne žonglovali alebo robili saltá vo vzduchu jedna vedľa druhej, ale teraz sme mali len tri a odkedy som sa vrátila, v podstate som nerobila nič viac len vertikálne lano a španielske lano. „Samozrejme, ale ona nikdy nevystupovala. Nemôžem ju len tak naučiť lietat' na hrazde. Možno by mohla jazdiť na koni alebo predávať program.“ Sú aj desiatky ľahších prác, ktoré by mohla robiť. Prečo si herr Neuhoff myslí, že bude vedieť vystupovať? Zvyčajne spoznám talent na kilometer. Tu som nevidela nič. Usiluje sa premeniť káčatko na labuť a jeho plán stroskotá.

„Nemáme čas hľadať inú akrobatku, než sa vydáme na turné,“ odvetil herr Neuhoff. „Vyzerá dobre. Zostáva nám šesť týždňov, kým sa vyberieme na cestu.“ Pri tých slovách mi nepozrel do očí. Šesť týždňov je len žmurknutie v porovnaní s celoživotným tréningom, ktorý sme absolvovali my ostatní. Žiadal odo mňa nemožné a uvedomoval si to.

„Je priveľmi tučná na akrobatku,“ kriticky som zhodnotila jej telo. Aj pod prikrývkou som videla, že má veľmi oblé boky

a stehná. Bola slabá, pás mala kyprý, jej nevinnosť prezrádzala, že nikdy nepoznala tvrdú prácu. Keby ju Peter nebol našiel, neprežila by tú noc. A tu neprežije ani týždeň.

Začula som šuchot a obrátila som sa. Odo dverí nás pozoroval Emmet, syn herr Neuhoffa, nezdravo bledé pery mal vykrivené a počúval našu hádku. Vždy to bol čudák, vymýšľal protivné žartíky a neraz robil problémy. „Nechceš, aby ťa zatieňila, čo?“ zaceril sa na mňa.

Odvrátila som pohľad, nevšímala som si ho. Musela som priznať, že to dievča je krajšie ako ja, hodnotila som ju relatívne, ako to robia všetky ženy. No u nás s peknou tváričkou nevystačí. V cirkuse je dôležitý talent a skúsenosti – a tie nemá.

„Nemôže tu zostať,“ ozval sa Peter zo stoličky, keď som počula jeho energický hlas, až som sa strhla. Herr Neuhoff je láskavý človek, ale je to jeho cirkus a ani hviezdni artisti ako Peter si nedovolia otvorene s ním nesúhlasiť. „Teda, keď sa bude cítiť dobre, bude musieť odísť,“ objasnil.

„Kam?“ spýtal sa herr Neuhoff.

„Neviem,“ pripustil Peter. „No ako by mohla zostať? Dievča s dieťaťom! Ľudia by kládli otázky.“ Myslel na mňa, uvedomoval si, že ich príchod môže spôsobiť nebezpečenstvo. Hoci medzi cirkusantmi sa vedelo, kto som a akú mám minulosť, zatiaľ sa nám darilo zachovať pretváрку pred ľuďmi zvonka. „Nemôžeme si dovoliť upútať pozornosť.“

„Ak sa stane súčasťou nášho programu, nebudú s tým problémy,“ namietol herr Neuhoff. „Cirkusy podchvíľou prijímajú nových artistov.“

Možno kedysi, opravila som ho v duchu. V priebehu rokov sme naozaj prijali mnohých artistov – kedysi sme mali srb-